

המהלומה כפרדיגמה קוגניטיבית של אפקטים

בעולם העסקים, שם עוסקים בענייני כספים, אוסר החוק להשתמש בשפה שאינה בהירה ותמציתית. ואילו בצה"ל, שם עוסקים בדיני נפשות, פורחת לה שפת ג'יבריש, שלרוב מחפה על רדידות המחשבה ועל בורות

אלוף (מיל') יעקב עמידרור

המכוונת של מערכת הקוגניציה המפותחת של כוחותינו הנמצאים במערכת סגורה עם מתחים פנימיים משל עצמם. זה לב ההמשגה המסדיר את "רעיון ההכרעה מכוונת האפקטים". זאת הדרך היחידה המאפשרת את חילחולו של הידע המתפרס מהממד האפיסטמולוגי סינגולרי החדש בהקשר התודעתי-קוגניטיבי ועד הגיונות חדשים, המושפעים מווקטור לא קוגניטיבי אך בעל משמעות ביקורתית.

לכן בטרם ניגשים להבנת האפקט הנדרש לשם מיטוטו של הרציונל המוביל של המערכת היריבה, יש לאתר את המתחים הפנימיים הללו בדרך של גישור פונקציונלי ושימוש בהיטל רב זוויתי, כמו גם על-ידי מיתון הגורמים שמעצבים בדרך התחומה על-ידי מיטב הטרמינולוגיה הטטולוגית בדרך לעומק המשובלל, המשוכלל והמתוכלל. יחסיותה הקבועה של מערכת היריב מטעה ביחס לפונקציית המטרה האולטימטיבית, באשר היא מונעת מעבר ישיר של מידע בלתי מוסדר בין פונקציות ההכרה

הדומיננטית של חלקי המערכת (במובן של סיסטם, כמובן), מצידו של מרכיב ההשפעה העיקרי במונחים של אפקט מצטבר לאורך זמן, קרי המשכיות וסימולטניות, על מנת ליצור את התמונה שתוביל לעיצוב התודעה הרצויה אצל מושא הפעולות בהקשר המוגדר.

רציונל המערכת היריבה כמו גם תודעת מרכיבי הכוח הדומיננטיים אצלנו מורכבים באופן שאינו מאפשר ראייה חד-ממדית וניתוח לא מורכב של המערכות (במובן סיסטם) האלה. כדי שאפשר יהיה להרכיב על בסיס החללים הפעורים בשרשרת הסיבתית ונקודות החולשה הדומיננטיות את המהלומה המערכתית (במובן אופריישן), יש להביא ליצירת תפיסת לחימה רב ממדית מכוונת אפקטים פיזיים ותודעתיים, המאפשרת זאת באופן לא קוהרנטי בגלל

העיסוק האינקרמנטלי במלחמת יום הכיפורים מונע את פריצת הדרך הקוגניטיבית ההכרחית בגישה למלחמה הפוסט-מודרנית. הנרטיב הדינמי מונע את הירידה לעומק הקונספציה המערכתית הנדרשת לשם בניית הקונסטרוקציה המבחינה בין מתחים אינרטיים לבין מתחים "מונעי מעבר" בין מרחב הדיסציפלינות השונות, המרכיבות את האינטראקציה המערכתית (במובן סיסטם, לא במובן אופריישן).

מאז השתנתה הריאליה הפוליטית, אין מלחמות בין צבאות מן הדור הישן, להוציא כמובן מלחמותיה של ארצות-הברית בעיראק (ובמידה מסוימת אף באפגניסטן). על אף פערי הידע נכון יהיה להשתמש באקספרימנט האמריקני ולשלב לתהליכי האקספרימנטציה האלה את התובנות הלוקליות כדי שההיטל מהרפרנס האמריקני יהיה בעל משמעות לידע שלנו. כל אלה מובילים למסקנה כי על-פי תורת המערכות (גם סיסטם וגם אופריישן) רק מהלומה רב מוקדית, רב ממדית המתבצעת

פרק 5: אופן הצגת המידע עברית בהירה

מידע הניתן בהתאם לתוספת זו ייערך בשפה בהירה, תמציתית, פשוטה ומובנת תוך יישום העקרונות הבאים:

- ◆ הצגת המידע בסעיפים, פסקאות ומשפטים קצרים, בהירים ותמציתיים.
- ◆ שימוש בשפה ברורה ויום-יומית.
- ◆ הימנעות משימוש במונחים מקצועיים שאינם שגורים בשפת היום-יום.
- ◆ הימנעות מניסוחים מעורפלים שניתן לפרשם ביותר ממובן אחד.

מתוך: תקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף, מבנהו וצורתו), התשס"ד - 2004

סימולטנית מול מרכזי הכובד מכונני הרעיון המכוון של האופרטור, המשמש כלידור של המערכת האוטונומית של האויב ההיולי ומתנהג לפי הרדוקציה המוכתבת על-ידי הלוגיקה הפנימית של הרציונל הקוהרנטי שלו, מאפשרת את אפקט ההלם המערכתית היוצר את המנופים האמורים ליצור באופן מסנכרן את האפקטים שייגרמו בתהליך סיסטמי את פירוק רציונל המערכת היריבה, עוד בטרם מימש היריב את יכולתו לפגוע בתודעה

סגן נשיא מכון לנדר, לשעבר מפקד המכללות

2

כניסה מעמיקה לבדיקת הרעיון המערכתי באופן היולי, אך עם משמעות פרקטית לאופרטור, מנהל המערכה המקומי, מחייבת פירוקם לגורמים של המשפיעים האלמנטריים הקובעים את מהלך החשיבה המערכתית

המתחים הפנימיים. בעיקר בולט המתח בין האפקטים האסטרטגיים מצד אחד לבין האפקטים האופרטיביים מצד אחר והאופרציה הטקטית שבבסיסם.

התימות האלה אינן ברורות מאליהן, ויש לבררן באופן שיטתי משמעות קוגניטיבית אמיתית לכלל המהלך המתא-אסטרטגי בראי האופרטור הבודד המנהל את המערכה על אף הסתירות הפנימיות. מהבחינה הזאת האפיסטמולוגיה הקוונטית, היוצרת אשליה של סיבתיות קוהרנטית, אינה אלא טעות אופטית המחדדת את הצורך בטרמינולוגיה מגדירה מסדר גודל שני כדי שחלקי המידע הפזורים באופן אסימטרי על פי חוקי הפיזיקה יקבלו זווית שונה העונה על צרכי הריאליה הקוגניטיבית. רק ראייה חתרנית, המשליכה היטלים

מערכתיים על הפרדיגמה המקובלת והמקובעת, יכולה להביא לתובנות חדשות ולהמשגות מתכללות, המסירות את ענני הספק של המושך האסטרטגי.

בלא שיובן ההקשר הגנרי בין מידע, ידע ולמידה, המתבססים על מערכת הפרוסה בין פוזיטיביזם מסורתי לתפיסות פרקטיות ומערכתיות, לא נוכל להבין את מקורות ההמשגה היוצרים את האמנות האופרטיבית ואת המהפכות

הפרדיגמטיות בידע הצבאי. לשם כך יש לשוטט במרחבי אזורי הייחוס הקונספטואליים, תוך מתן דגש לגנאולוגיה התפיסתית ולמגמות חדשות בתחומי הדיסציפלינות השונות ושימוש רציונלי בהיטלים ביקורתיים.

כניסה מעמיקה לבדיקת הרעיון המערכתי באופן היולי, אך עם משמעות פרקטית בעבור האופרטור, מנהל המערכה המקומי, מחייבת פירוקם לגורמים של

המשפיעים האלמנטריים הקובעים את מהלך החשיבה המערכתית. זיקות פנימיות אלה הן המוליכים הקוונטיים של הקוגניציה בעלת הקוהרנטיות האסימטרית באופן מודולרי. קורלציות האימפליקציה הווירטואלית אינה קונסיסטנטית עם התוצאה המבוקשת, ובמידה רבה יש כאן חתרנות פרקטית בעלת היבטים סכולסטיים הבאה לידי ביטוי באופן אפריורי, משום שבסופה של התפיסה היא אסימפטוטית ומבוססת על סובלימציה כוללנית המאפשרת זיהוי הרעיון המכוון בשלל המושגים שהומשגו במהלך ההמשגה הדואלית המאפשרת ראיית עולם אבסטרקטית, אבל קוהרנטית, כבסיס לדיסקורס מתמשך, בהיבט של למידה דרך השיח.

ברור שיש הבדלי עיצוב היררכיים בין זירות לחימה שונות המצריכות, כל אחת בפני עצמה, מודעות מצבית שונה, אם כי כולן מוגבלות על-ידי גבולות המערכת כמו גם גבולות המערכה. אלה ייקבעו רק אחרי ברור הכרוך באיתור נכסי הליבה. הדבר בולט בעיקר בכל הקשור לצורת המערכה הדומיננטית ההולכת ומצטיירת כמופע מלחמה שעיקרו תווק דליל מול אויב בעל חתימה נמוכה, שמחייבת תגובה שאינה מוגבלת יותר בסדר ליניארי.

על אף פערי הידע נכון יהיה להשתמש באקספרימנט האמריקני ולשלב לתהליכי האקספרימנטציה האלה את התובנות הלוקליות כדי שההיטל מהרפנס האמריקני יהיה בעל משמעות לידע שלנו

ועכשיו - בעברית

דוגמה מצוינת למערכה רב-ממדית, רב-מוקדית, ברי-מנית ואפילו רב-לאומית היא המערכה לשחרור אירופה מעול הטרור הנאצי, כאשר בעלות הברית תיכננו והוציאו לפועל מבצע צבאי שבו אין כמעט שום סממן של ליניאריות בשם "Over Lord": הכוח הצבאי פעל תחת מפקד אחד שהפעיל את הצי, את חיל

האוויר ואת כוחות היבשה בעת ובעונה אחת. צבא אדיר, שהארטילריה העיקרית שלו הייתה תותחי הצי, נחת מהים. עשרות אלפי לוחמים נחתו מן האוויר - בדאונים או בצניחה. חיל האוויר פעל לפני הנחיתה ובמהלכה בקרבת החוף לפי צורכי הכוח הקרקעי, אך בעיקר בעומק מרחב ההגנה הגרמני על בסיס תוכנית שנקבעה על-ידי מפקד הפלישה חודשים מראש. יחידות המחותרת הצרפתית הופעלו במקביל לנחיתה על-פי עיתוי שנקבע גם הוא על-ידי מפקד הפלישה בעומק - עד פריז עצמה - כדי לסייע לתוכנית. צבא צללים גדול הוקם בבריטניה רק כדי להטעות את הפיקוד העליון הגרמני בנוגע לאפשרות של גל פלישה נוסף, והוא נערך ופעל בהתאם לתוכנית הפלישה האמיתית כדי לסייע לה.

כל זה, דרך אגב, בלא שום דיבורים לא ברורים וללא שימוש במושגים מעורפלים כגון "ליניארי" ו"המשגה", "דירקטיבה" או "אפקטים". לאייזנהאואר לא הייתה "מודעות מצבית", והוא לא ראה בכוח הנ"ט הגרמני או בקומנדו שלהם "אלמנט לא סימטרי" או "אויב בעל חתימה נמוכה". במקום זה הוא למד היטב את אלכסנדר מוקדון ואת קלאוזביץ, את מלחמת האזרחים האמריקנית ואת הקרבות "המשעממים" של מלחמת העולם הראשונה.

האם הטכנולוגיה משנה את התמונה? התשובה היא כן ולא. היא לא משנה את ההיגיון הבסיסי של המלחמה שעיקרו: פגיעה באויב והבאתו למצבים שבהם אין לו יכולת להגן על עצמו. התכלית היא להביאו למצב שבו תהיה ברורה לו חוסר יכולתו לבצע את תוכניתו, בעיקר על-ידי פגיעה ישירה בכוחותיו, מניעת יכולתו לתמרן והצבת הכוח שלנו במקומות המבהירים לאויב כי אפסה תקוותו. נכון שכיום, בזכות הטכנולוגיה, ניתן להשיג יותר השמדה, ממרחק רב יותר בפחות זמן, אבל כל זה אינו משנה את המהות, גם אם המשקל היחסי של המרכיבים בהרכב הכוח מן הראוי שישתנה. עוצמת הפגיעה באויב עוד לפני שיש עימו מגע קרקעי גדלה עשרות מונים, אבל העיקרון של מלחמות העבר לא השתנה.

שימוש במושגים מעורפלים (בדרך כלל בלועזית), כאילו בעלי עומק אקדמי, וברטוריקה הנשמעת מדעית ומכובדת יוצר אשליה של אמירה משמעותית, בעוד מחשבתם של הדוברים מעורפלת, והשומעים מבינים הרבה דברים, כל אחד

בשונה מרעהו במידה שאינה מאפשרת תקשורת הדדית. יתר על כן, דווקא בצבא האמור להיות תכליתי יש בשפה הלא ברורה משום בסיס להתחמקות משיפוט של התוצאה ביחס למשימה, שהרי בלשון לא ברורה מעין זאת אפשר בקלות להפוך כל כישלון להישג וכל טעות להסבר קונספטואלי מסובך. כפי שמראה אל"ם (מיל") יהודה וגמן במאמר הבא בחוברת הזאת (עמוד 26), זה בדיוק מה שאירע לצה"ל בתחילת המלחמה הנוכחית נגד הטרור הפלסטיני. מונחים כ"השתבללות" כיסו על כישלון בביצוע המשימה, ומושג כמו "הליכה במנהרה" לא איפשר להבין מהי המשימה. לאמיתו של דבר, עד לאחר מבצע חומת מגן נכשלו צה"ל והשב"כ במשימתם העיקרית: להגן על חיי האזרחים של מדינת ישראל. השפה הבלתי ברורה מנעה ממפקדי צה"ל להבחין ולהגדיר את הכישלון, כי במורכבותה ובעמימותה היא איפשרה "להסביר" כל דבר. הם לא הבינו את משימתם ובוודאי שלא הצליחו להגדיר לפקודיהם מה מצפים מהם לעשות, איך ובאיזה לוח זמנים. כששום דבר לא ברור, אז "הכול הולך", כלשון החיילים.

הצבא חש בכישלון גם כשלא יכול היה למדוד או להגדיר אותו, וכך הוא נגרר לוויכוח עקר על יכולתו או אי-יכולתו "להכריע" את הטרור והמציא מושגים מעורפלים כמו "הוגעה" כדי לתרץ את כישלוננו המתמשך. במובלע אמר הצבא כי הוא מצפה שהמדינאים יוציאו בעבורו את הערמונים מן האש ויגיעו להסדרים מדיניים. "ההסבר" היה שלא ניתן להשיג את היעד של "חיסול יכולת הטרור" על-

תוספת בחינם

הדיסוננס הקוגניטיבי, הנובע באופן ישיר מהמתח השלילי הקיים בין חלקי המערכת ברמה המערכתית, מחייב צורת חשיבה שונה המצריכה דיסקורס פתוח בין המרכיבים השונים המוכוונים על-ידי אותו עיקרון מכונן, אשר חלקו נגלה, וחלקו אינו ברור, ויש להגדירו כ"ענן" במפה הקוגניטיבית הרלוונטית באותו זמן והנכון לאותו אירוע בלבד, שהרי בבסיס הדיסקורס עומדת ההבנה שהכול תלוי הקשר של זמן ושל מקום. רק כך ניתן בסופו של תהליך הלמידה, המעביר את המידע למישור הידע, לאתר את הרעיון המסדר של המערכת האפיסטמולוגית הקשורה למעברים בין מישורים שונים של רעיון זה. הייחודיות המאפיינת את אירועי המלחמה, בעיקר הייחודיות הבולטת בעימות נמוך העצימות והבלתי סימטרי, היא שמקנה לצורך הזה את האקוטיות כדי למנוע השתבללות רעיונית שהיא תוצאה הכרחית של שמרנות. השמרנות הזאת נובעת מבלימת החשיבה החתרנית המונעת על-ידי קוגניציה שהתפתחה על בסיס הבנה עמוקה של מכלול החשיבה הלא עקבית שנוצרה תוך התעלמות מהמרכיב של הבורזמניות ההכרחי לניהול מערכה רב ממדית. "המערכה הרב ממדית בורזמנית" היא כמובן לב ליבו של הרעיון המכונן המודרני ונותנת לו את אלמנט הסינרגיה, הקריטי לתובנה כי מדובר ברעיון מכונן ראשוני מן הדרגה העליונה. היא בנויה על ההבנה שרק פגיעה בורזמנית בתודעה של האויב על-ידי יצירת אפקטים של הלם באופן רצוף, באמצעות מערכה מעצבת בתנועה ותמרון אל מול נכסי ליבה כדי להסדיר את המציאות האסטרטגית הנוחה לישראל, הינה בעלת משמעות היררכית מספקת.

קטע אחרון זה הוצא מתוך המאמר כדי שלא להאריך בדברים המובנים מאליהם. מי שחש שאין הטיעון שלי חזק דיו מוזמן להוסיף את הפסקה הזאת בכל נקודה במאמר בחלק הכתוב בעברית גבוהה הנשמעת כג'יבריש, ובלבד שיהיה זה בסוף משפט. יתרונו של הקטע בהיותו מתאים לכל מקום בלא לשנות בו מילה. הדבר נובע מאופיה של השפה חסרת הפר. ניתן להחליף בכל טקסט כזה שורה בשורה ובוודאי פסקה באחרת, ואיש לא יחוש בכך.

ידי שימוש בכוח צבאי בלבד. כדי להבהיר עד כמה מופרכת הטענה מספיק לראות שני נתונים (על-פי מחקרו של אלוף (מיל') פרופסור בן-ישראל מאוניברסיטת תל-אביב): חידוש השליטה, לאחר כיבושם של השטחים שהיו בידי הפלסטינים מאז אוסלו ועד מבצע חומת מגן, הגדיל את כמות הסיכולים של ניסיונות הפגיעה באזרחים ישראלים בתחומי הקו הירוק פי ארבעה (מ-20% ל-80%). המשך השליטה בשטח והמעבר לשליטה של חיסול ממוקד נגד כל מוביל טרור שלא ניתן לעצור אותו (ניתנה עדיפות למעצר!) הורידו את כמות הניסיונות לבצע טרור מהסוג שהוזכר ב-80%. הנתונים האלה, אם יישמרו לאורך זמן, ובוודאי אם ישופרו, מוכיחים את דלות הטענה כי לא ניתן להכריע את הטרור באמצעים צבאיים. שלא לדבר על כך שהניסיון ההיסטורי בפלסטיין (1936), ביוון, בפיליפינים, במלאיה, בעדן, בעזה (1970), בירדן ובסוריה (אל-חמה) מצביע על כך שהמשימה אפשרית לביצוע.

נכון, את הקונפליקט בין ישראל לפלסטינים אי-אפשר לפתור באמצעים צבאיים, ולכך גם איש אינו מצפה. תפקיד הצבא הוא לטפל רק בחלק האלים של הקונפליקט, במאבק המזוין. כל השאר הוא עניין למדינאים. עד "חומת מגן" לא ביצע הצבא את חלקו וחיפה על כך במילים רמות ולא ברורות. גם אם השפה לא הייתה הסיבה העיקרית לכישלון, היא בוודאי הייתה חשובה בהתחמקות ובחוסר היכולת להבחין בו.

מעניין יהיה לבדוק מה הוביל את צה"ל ל"חומת מגן". האם הייתה זאת

הבנה פנימית, שהתגברה על השפה המבולבלת והמבלבלת והולכה למסקנה שכך אי-אפשר להמשיך ויש להכריע בכוח, כמו פעם, ברצינות ובתוקף מלא, או שהיה זה גורם חיצוני שהביא את הצבא למענה הנכון (תודה לאל"ם וגמן שהאיר את עיניי).

על פי האפקט המוכר של "בגדי המלך החדשים" (נו, גם אני מכיר את המילה הלועזית הזאת, "אפקט"), ההמון נסחף אחרי ה"ריקנות" רק משום שהוגדרה כיש בעל ערך. זה קורה הן משום שזה אופיו של ההמון והן בגלל הצטרפותם של בעלי שררה וכוח לתהליך של האלהת השפה החדשה. התופעה הזאת מוכרת ומובנת בארגונים היררכיים והיא מביאה אנשים לא מעטים ללכת בדרך המקובלת על ראשי המערכת (גם המילה "מערכת" היא כמובן מילת מפתח). התופעה הטבעית זאת קיבלה בצה"ל עוצמה גדולה ככל כפליים, משום שהג'בריש הזה אינו מצריך שום ידע תיאורטי מוקדם או אפילו ניסיון מעשי של ממש, ולכן השיטה חביבה על לא מעט אנשים המתקשים להשקיע את שנדרש כדי להיות בעלי ידע.

אנשים אינטליגנטים הם המרוויחים הגדולים מהשיטה החדשה ומהשפה הכאילו מדעית, כמו שאמר בזמנו חניך צעיר בקורס בכיר: "המפקד, זה ממש כיף. זו הפעם הראשונה שאני יכול להשתלב בדיון ואפילו לתרום לו, אף על פי שאיני

מבין דבר בנושא המדובר". יש מי שראו באמירה הזאת הוכחה להצלחת הקורס במקום לראות בה תוצאה של שיטה המעודדת בורות, כי הכול מותר. ככל שקשה לכתוב זאת, השיטה החדשה והשפה "המתקדמת" שימשו לרבים תחליף להשקעה בלימוד של ההיסטוריה ושל התורה. עם זאת אין ספק שתהליכי "השיח" והשפה העמומה נתנו מענה מידי לצורך אמיתי, שלא היה לו מענה קל אחר. התשובה האמיתית הצריכה השקעה של זמן ומאמץ אינטלקטואלי, אך לצה"ל אין, לצערי, מסורת של עיסוק תיאורטי ושל השקעת זמן מפקדים בחשיבה מופשטת על בסיס רחב של ידע צבאי מהעבר הקרוב והרחוק. לכן אין פלא שרבים וטובים קפצו על מה שנראה כמשהו רציני ("אפילו אלוף... ואלוף... חושבים שזה רציני וגם... שהוא עוד יותר בכיר מתייחס לזה ברצינות") בלי שירדו לעומק הבלבול, הרדידות והבורות שמאפשרת השיטה. במקומות רבים המירו את התוצאה בתהליך ואף הסבירו שהתהליך חשוב מתוצאתו, "כי הוא מחולל ידע", כפי שהוסבר לי.

בעולם העסקים (כפי שעולה מהמסגרת שבעמודו הראשון של המאמר) הבינו כי לא ניתן להבין ולשפוט דברים הנאמרים או נכתבים בשפה מעורפלת ותוך שימוש במונחים לא ברורים. בעולם העסקים הבינו כי הסתרת החשיבה הישרה, המובעת בלשון היום-יום, באמצעות שימוש בשפה גבוהה (אפילו אם מקורה במסמכים משפטיים הנותנים ממד של חשיבות לערפול) במקום בשפה המובנת לכול – מזיקה לניהולו של דיון המאפשר לכל אחד לדעת מה יש באמת באותה השקעה או באותה חברה. בעולם העסקים הבינו שהמשתמשים בשפה המעורפלת מכסים על דלות החומר האמיתי ועל אי-הבנתם את הנעשה בחברה שעליה הם מדווחים (או שבכוונתם להטעות את המשקיע הקורא את דבריהם).

אם בעולם העסקים, כאשר על כף המאזניים מונח רק כסף (לעיתים הרבה כסף), דורש המחוקק לשון "בהירה, תמציתית, פשוטה ומובנת", האם לא נכון לדרוש זאת כאשר דנים ומחליטים על חיי אדם ובביטחונה של המדינה? עולם העסקים כבר היה שם, באותם דיווחים ותכנונים עסקיים שנכתבו במילים יפות ובדרך כלל בהרבה לועזית, כדי שייראו מכוונים וחכמים. בעולם העסקים למדו – על בסיס כישלונות מוכחים – כי יש לשנות את הדברים, ושם קבע המחוקק את הכללים כדי למנוע טעויות בעתיד. אולי נכון ללמוד מניסיונם של אחרים? אולי כדאי שהצבא יחזור אל המקורות של עצמו וידובר בו בשפה המובנת לכול? כך אפשר יהיה לפחות להגדיר מהו כישלון ומהי הצלחה. היום הכול מבולבל.

**שימוש במושגים מעורפלים
(בדרך כלל בלועזית), כאילו בעלי
עומק אקדמי, וברטוריקה
הנשמעת מדעית ומכובדת יוצר
אשליה של אמירה משמעותית,
בעוד מחשבתם של הדוברים
מעורפלת, והשומעים מבינים
הרבה דברים, כל אחד בשונה
מרעהו במידה שאינה מאפשרת
תקשורת הדדית**

